

Nr 614

Av herr **Ullsten m. fl.**, om utbyggnad av den svenska biståndsverksamheten i Zambia.

(Lika lydande med motion nr 476 i Första kammaren)

I flera riksdagsdebatter om den sydafrikanska apartheidpolitiken har regeringen hävdad att en av de viktigaste åtgärder som kan vidtas från svensk sida är att effektivt stödja de självständiga nya afrikanska staterna. Dessa saknar inte bara förvaltningserfarenhet utan också kapital och nödvändig expertis. Samtidigt ställs de inför jättelika problem. De vill utveckla sin ekonomi, bygga skolor och sjukhus och skapa administrativ och politisk stabilitet. Och de politiska problemen radar upp sig, förvärrade av återverkningarna från Sydafrika- och Rhodesia-konflikten. Till detta kommer att man i det nya Afrika på ett helt annat sätt än i Asien och Latinamerika måste börja från början — ekonomiskt, administrativt och politiskt. Slutsatsen måste därför bli att det är nödvändigt att industriländerna, däribland Sverige, ger de nya staterna i Afrika en omfattande utvecklingshjälp.

Det är därför glädjande att Sverige kommer att starta biståndsprogram för Lesotho (Basutoland), Botswana (Bechuanaland) och Swaziland och att man från svensk sida lovat att ge Sydvästafrika hjälp när det en gång blir fritt. Men för inget land i Afrika finnes i dag så starka politiska skäl för svensk hjälp som till Zambia. Zambia och dess president, Kenneth Kaunda, har i dag genom landets utsatta läge i Rhodesia-konflikten, blivit en symbol för självständighetssträvandena i hela södra Afrika. Ett stöd till Zambia från svensk sida skulle därigenom få symbolisk kraft och samtidigt kunna bidra till att inom ett för Afrikas framtid avgörande område ge stadga åt det nya, självständiga Afrika.

Zambias politiska situation

Raskonflikten i Sydafrika och den politiska oron i hela södra Afrika kommer av alla tecken att döma att fortsätta länge än. Rhodesia-konflikten är nu den politiskt viktigaste frågan och där har Zambia hittills fått bära den största bördan. Solidariskt med de av Storbritannien och FN rekommenderade bojkottåtgärderna har Zambia försökt att skära ned sin import från Rhodesia, vilken hittills varit av dominerande bety-

delse för Zambias ekonomi och handel. Man har också försökt att om-
dirigera sin export, inklusive den för landets ekonomi helt avgörande
kopparexporten, för att kunna nå havet utan att passera Rhodesia. Detta
har endast lyckats till en mindre del därför att de alternativa utförsel-
vägarna har en mycket mera begränsad kapacitet. Det beräknas därför
att Zambia redan genom Rhodesia-konflikten åsamkats kostnader på
cirka en halv miljard kronor.

Zambia och dess regering har ej heller något stöd på nära håll. Landet
är omgivet av länder, som är fiendliga till det fria Afrika (Rhodesia,
de portugisiska kolonierna Angola och Mozambique samt det av Syd-
afrika besatta Sydvästafrika) eller svaga och präglade av politisk
instabilitet (Botswana, Kongo-Kinshasa och Malawi). Den enda grann-
stat som Zambias regering känner att man helt och fullt kan lita på
är Tanzania. Det är också därför man vill definitivt lösgöra sin ekonomi
från dess hårda bundenhet med Sydafrika och Rhodesia och i stället
knyta an till Östafrika, bl. a. i form av en gemensam ekonomisk mark-
nad. Det är i det mera långsiktiga perspektivet, som man får se Zambias
ansträngningar att skaffa sig nya utförsel- och införselvägar via Tan-
zania till havet. Beslut har redan fattats om att bygga en pipeline från
Dar-es-Salaam till Copperbelt i Zambia, liksom också att forcera fram
byggandet av en modern väg mellan Copperbelt och Dar-es-Salaam resp.
Mtwara. Både Zambias och Tanzanias regeringar är vidare överens om
att bygga en järnväg mellan Zambia och Tanzania, vilken definitivt
skulle kunna säkra utförseln av kopparn, oberoende av vad som händer
i Rhodesia, Angola eller Mozambique.

Till bilden hör också att Zambia har en administration, som till mycket
stor del är uppburen av brittiska administratörer och experter, vilket är
en komplicerande faktor för Zambias regering. Skiktet av välutbildade
afrikanska tjänstemän är mycket litet och därför är regeringen i sin
förvaltning nästan helt — och i mycket högre grad än t. ex. i Kenya och
Tanzania — beroende av de brittiska tjänstemännen. Sedan sin själv-
ständighet har Zambias regering varit mycket angelägen att få experter
och förvaltningspersonal rekryterade från andra länder än det tidigare
moderlandet, bl. a. i syfte att säkerställa större objektivitet och där-
med förhindra eventuella tendenser till favorisering av England när det
gäller beställningar och kontrakt.

Sverige och Zambia

För Sveriges del finns det speciella skäl att bistå Zambia. Förhopp-
ningarna att få svensk hjälp var mycket höga när Zambia fick själv-
ständighet 1964, bl. a. med anledning av att den s. k. Rhodesia-insam-
lingen i Sverige hade givit regeringspartiet UNIP en god hjälp redan före

självständigheten. Zambias ledare sympatiserar vidare med vår alliansfria utrikespolitik och de idéer som inspirerat uppbyggnaden av vår sociala och ekonomiska politik. Det är också värt att notera, att Zambias ekonomi är jämförelsevis god och att de ekonomiska utvecklingsmöjligheterna bedöms som stora. Hos svensk företagsamhet har man under senare år kunnat märka ett allt större intresse för Zambia, vilket främjas av att svenska erfarenheter och tjänster kan komma speciellt väl till pass i Zambias av gruvindustrien nästan helt dominerade ekonomi.

Vid en interpellationsdebatt den 9 december 1966 förklarade utrikesministern, som nu blivit ansvarig för den svenska u-hjälpen, att han var beredd att välvilligt pröva frågan om svensk bistånd till Zambia (utöver den fredskårsinsats som nu äger rum), såvida önskemål om hjälp framföres från Zambia. Vid upprepade tillfällen har sådana önskemål framförts muntligen av medlemmar av Zambias regering under besök i Sverige. Zambias önskan att få svenskt tekniskt bistånd är därför till fullo klargjord och kontakter från svenskt håll, som visar beredvillighet att diskutera en biståndsinsats, torde därför vara vad som behövs för att man skall kunna gå från ord till handling. Regeringens beslut i årets budget att öppna en svensk ambassad i Lusaka ger också en naturlig anledning för Sverige att snarast ta initiativ till dylika överläggningar.

Mot bakgrunden av den politiska situationen i Zambia synes det som om en svensk hjälp till Zambia i första hand borde omfatta ett förvaltningsbistånd, vilket skulle syfta till att förstärka landets reella självständighet. F. n. ger Sverige förvaltningsbistånd till Tanzania och ett liknande program (utsändande av experter) skulle komma Zambia väl till pass. Zambias regering kan förmodas vara beredd — som man gjort i liknande fall — att betala grundlön för sådana experter medan de extra tilläggen som brukar utgå för utländska experter finge täckas av svenska medel. Angeläget är också att pröva om Sverige kan ge finansiellt eller tekniskt bistånd — kanske i form av tjänster eller svensk materiel — till något av de transport- eller hamnprojekt, som skall säkra utförselvägarna till havet. Detta betyder också att det är angeläget att studera om en del av den svenska hjälpen till Tanzania skulle kunna ges på ett sådant sätt, att även denna hjälp kommer Zambia till godo, t. ex. just i fråga om utbyggnad av transportvägar och hamnar.

Zambia tillhör f. n. inte de av SIDA prioriterade länderna. Men prioriteringen bör givetvis ej drivas så ensidigt och rigoröst, att det omöjliggör för Sverige att här handla snabbt. Av utrikesministerns ovan anförda yttrande framgår också att man på ansvarigt håll är medveten om de

starka politiska skäl som talar för en väsentlig svensk biståndsinsats till förmån för Zambia. Till detta kan också läggas det faktum, att vi redan ger hjälp till de två länder, som Zambia nu söker att närma sig till: Tanzania och Kenya, och att det därför med hänsyn till den regionala utvecklingen skulle te sig naturligt att också inkludera Zambia bland de länder, som vi ger ett växande bistånd.

Med anledning av vad som ovan anförts hemställer undertecknade, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om

- a) att omedelbara kontakter tages med Zambias regering angående utbyggnad av den svenska biståndsverksamheten i Zambia, samt
- b) att en plan härför framlägges för nästa års riksdag.

Stockholm den 26 januari 1967

Ola Ullsten (fp)

Einar Rimmerfors (fp)

Bengt Sjönell (cp)

Alf Wennerfors (h)